

VESNICA MLINAREVIĆ*
KATARINA MARUŠIĆ

PRAVA DJETETA I NJIHOVO OŽIVOTVORENJE U SUSTAVU PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Ljudska prava su dio cjelokupnog života svakog pojedinca, a njihovo ugrožavanje u korijenu je svih problema s kojima se danas suočava suvremeni svijet; od nasilja, siromaštva, globalizacije, pitanja okoliša, ekonomske nejednakosti i nezakonitosti, pa do sukoba i ratova.

Aktualnost teme o pravima djeteta danas je vrlo izražena. Masovni mediji nam omogućuju uvid koliko se i kako danas krše prava djeteta i od kolike je važnosti odgoj za ljudska prava.

Suvremena pedagogija ide u smjeru humanističkog odgoja koji svoje temelje polaže na pravima djeteta, a takav pristup odgoju kreće prema demokratizaciji društva. Odgojitelj se nalazi pred velikim izazovima kada je u pitanju njegova odgojiteljska praksa u kontekstu odgoja za dječja prava. Njegov je zadatak pronaći pravu ravnotežu između zahtjeva suvremene pedagogije, potreba djeteta te obitelji iz koje dijete dolazi. Za uspješan odgojni učinak važno je da odgojitelj jača svoju stručnu, komunikacijsku i društvenu sposobnost, stvara pozitivno ozračje u dječjem vrtiću i razvija partnerski odnos s roditeljima.

Na osnovi provedene ankete u dječjim vrtićima, zaključujemo da odgojitelji znaju što su prava djeteta i imaju svijest o tome kako bi se ta prava oživotvorila u kontekstu vrtića.

Ključne riječi: dječja prava, strategije odgojno-obrazovnog rada u odgoju za dječja prava, ozračje dječjeg vrtića, odgojiteljeva uloga, roditelji

Uvod

Poštovanje prava čovjeka temelj je slobode, jednakosti, društvene pravde, demokracije i mira.

Najveće žrtve nepoštovanja ljudskih prava svakako su oni koji su u društvu maleni i slabi, koji ovise o radu, zalaganju i brizi odraslih, i moćnijih, kako bi mogli zadovoljiti svoje potrebe i na taj način ostvariti svoja prava. Među njima su i djeca.

Djeca su u današnje vrijeme, uz dokumente koji štite njihova prava, izrabljivana, zlostavljana i mučena na različite načine. Ona se ne mogu boriti sama za sebe. Narodi svijeta posjeduju mogućnosti i znanja potrebna da se zaštiti život i znatno umanjí patnja djece, da se unaprijedi cjeloviti razvoj njihovih razvojnih mogućnosti i da im se razvije svijest o vlastitim potrebama, pravima i mogućnostima. Stoga su Ujedinjeni narodi u svrhu zaštite djece izdali dokument, najprije *Deklaraciju o pravima djeteta 1959.*, a zatim i dokument pod nazivom *Konvencija o pravima djeteta 1989.* godine. Tim

* mr. sc. Vesnica Mlinarević, Učiteljski fakultet u Osijeku, Katarina Marušić, student

dokumentima istakla su se i regulirala prava djeteta na život u zdravoj sredini i obveza društva da mu osigura optimalne uvjete za rast, razvoj i učenje, kako bi se skladno razvijalo u tjelesnom, umnom, emocionalnom i socijalnom pogledu, u uvjetima slobode, dostojanstva, prihvaćanja, ljubavi i razumijevanja. Tomu u prilog idu: *Obiteljski zakon (1997.)*, *Zakon o predškolskom odgoju (1997.)* i *Nacionalni program odgoja za ljudska prava u sustavu predškolskog odgoja, odgoj za ljudska prava (1999.)* koji pomažu poštovanju i oživotvorenju prava djeteta u predškolskim ustanovama.

Djetetovo pravo na kvalitetan odgoj i obrazovanje treba osigurati od prvoga dana života jer je ostvareno pravo na kvalitetan odgoj i obrazovanje, osnovni preduvjet poboljšanja kvalitete djetetova života i njegove sposobnosti funkcioniranja kao konstruktivnog člana društva.

Republika je Hrvatska svojom neovisnošću i samostalnošću postala i strankom Konvencije, a ratifikaciju je potpisala 8. listopada 1991. godine. U Hrvatskoj je snažan zahtjev za demokratizacijom svih društvenih institucija što podrazumijeva i demokratizaciju odgojno – obrazovnih institucija. Promjene u predškolskoj odgojno – obrazovnoj praksi naše države donose dokumenti *Prijedlog koncepcije razvoja predškolskoga odgoja i Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece (1991.)*, a služe kao stručna podloga za ostvarenje različitih programa odgoja i obrazovanja predškolske djece. U središtu demokratskoga odgojnog usmjerenja jest dijete i njegove potrebe koje otvaraju mogućnost pluralizacije različitih teorijskih polazišta.

Područja odgojno-obrazovnoga rada u odgoju za dječja prava

Odgoj i obrazovanje u dječjem vrtiću izravno utječe na usvajanje znanja, stavova i vrijednosti, te razvijanje vještina i poticanje ponašanja koja su važna sa stajališta izgradnje ličnosti koja će uživati i poštovati temeljna ljudska prava.

Nacionalni program odgoja za ljudska prava u sustavu predškolskoga odgoja, odgoj za ljudska prava (1999., 35) usmjerio se na tri važna područja.

Afirmacija pojedinca – područje ja obuhvaća zadaće za jačanje djetetove ličnosti uz pomoć sadržaja koji pomažu djetetu da upozna svoje mogućnosti i ograničenja, osvijesti identitet, te razvije pozitivne osobine ličnosti.

Odnos s drugima – područje ja i drugi obuhvaća zadaće jačanja djetetovih socijalnih kompetencija, odnosno, stjecanje onih stavova i vrijednosti te razvijanje vještina koje su mu potrebne za uspostavljanje kvalitetnih odnosa s okolinom.

Pripadnost zajednici – područje mi obuhvaća zadaće koje formiraju djetetovo sagledavanje zajednice kao cjeline u kojoj vlada međuovisnost svih i koja svojim članovima osigurava određena prava, ali zahtijeva i odgovornost svakoga za vlastite postupke. Svijet kao cjelina je područje koje se odnosi na usvajanje temeljnih znanja i spoznaja o međusobnoj povezanosti svega u svijetu - svih ljudi i njihovog djelovanja ili nedjelovanja na lokalnoj, nacionalnoj, međunarodnoj i globalnoj razini, svih živih bića, žive i nežive prirode.

Stvaranje okruženja odgoja za ljudska prava u sustavu predškolskoga odgoja

Odgoj za ljudska prava provodi se na tri razine koje se međusobno prožimaju.

Cjelokupno ozračje u dječjem vrtiću čine odnosi: između djece, djece i odgojitelja te drugog osoblja u ustanovi, između osoblja i roditelja, te cjelokupni institucionalni kontekst, koji ovisi i o izgledu prostora kao i o pravilima ponašanja u ustanovi.

Poželjna ozračja su ona u kojem dijete osjeća sigurnost, dobrodošlicu, toplinu, zadovoljstvo, susretljivost, razumijevanje, prijateljstvo i solidarnost; u kojem se poštuje djetetova osobnost; u kojem se dijete osjeća slobodnim iznijeti svoje mišljenje, stavove, brige, strahove; u kojem može zadovoljiti radoznalost i imati izbor u skladu sa svojim željama i potrebama; u kojem se poštuju i njeguju različitosti i u kojem se problemi rješavaju na konstruktivan način, uz odsutnost tjelesnih kazni, agresivnosti i nasilja.

U našim institucijskim uvjetima ne mogu se osigurati tri prostorije za svaku odgojnu skupinu, kao što je to primjer u vrtićima Reggio Emillie, ali zato se mogu koristiti svi prostori: hodnici, sanitarni prostori, garderobni prostori, međuprostori, različitim pregradama sobe se mogu pregraditi u više manjih dijelova gdje se djeca mogu slobodno družiti, igrati se, baviti se aktivnostima koje su slobodno odabrala, osamiti se ako to žele itd. Postizanje poticajnog ozračja u njemu ovisi o konkretnim uvjetima i mogućnostima o ljudima, ali i o interesima i potrebama djece.

Svakako je stvaranje ozračja preduvjet za ostvarivanje djetetovih prava koje će pružati osjećaj sigurnosti, dobrodošlice, topline, zadovoljstva, te postojati kvalitetan odnos između odgojitelja i djeteta i svih odraslih u ustanovi što se implicira u ovom radu (Redžep-Borak, 2003., str. 322.). Ovakvim se pristupom uzima u obzir različitost svakog pojedinog djeteta i to ne samo deklarativno, nego zbiljski (realno). Nudeći im mnoštvo različitog materijala, aktivnosti, prostora itd. te omogućujući im izbor, dopuštamo im iskazivanje svoje posebnosti i daljnje razvijanje i usavršavanje (Miljak 2000., str. 22.).

Svakodnevene životne situacije pomažu djetetu da zadovoljava svoje osnovne biološke, socijalne, intelektualne, emocionalne i druge potrebe u zajednici i uči to činiti na društveno prihvatljiv način. U tim situacijama dijete zadovoljava potrebe: za sigurnošću, za pripadanjem, za samopoštovanjem, za poštovanjem drugih, za iskazivanjem poštovanja drugih prema njemu i za samoaktualizacijom.

Planski stvorene situacije u dječjem vrtiću su one koje se organiziraju s ciljem usvajanja elementarnih znanja, stjecanja vještina, razvijanja stavova i poticanja socijalno prihvatljivog ponašanja.

Metode i načela - postupci odgoja za dječja prava

Metode u radu s djecom predškolske dobi (Maleš i sur. 2003., str. 171.) su sljedeće:

1. **participativne metode** (aktivno sudjelovanje svakog pojedinca)
2. **interaktivne metode** (akcije koje se temelje na ravnopravnoj komunikaciji i razmjeni misli i osjećaja među sudionicima)
3. **anticipativne metode** (potiču predviđanje budućih reakcija i zbivanja na osnovu prethodnog iskustva, uvida i znanja).

Najznačajnija aktivnost u životu predškolskog djeteta jest **igra**, a njezino mjesto u planski stvorenim situacijama je nenadomjestivo (Katz i McClellan, 1997.). U kontekstu razvojnih prava u *Nacionalnom programu (1999., str. 44.)* naglašava se osiguravanje djetetovog prava na igru jer igra je najznačajnija i nenadomjestiva aktivnost u životu predškolskog djeteta. Igrajući se, dijete uči sve oblike komunikacije, stječe povjerenje u vlastite sposobnosti i stvara pozitivnu sliku o sebi, uči socijalno ponašanje i stvara prijateljstva, uređuje odnose na način kako djeluje zajednica i kako se podrediti zajednički dogovorenim pravilima, razvija i bogati emocije, te razvija sposobnost empatije. Kroz igru, a u kombinaciji s drugim aktivnostima, dijete može učiti, i svoja, i ljudska prava.

Planirana zbivanja na razini odgojne skupine, ustanove i izvan nje, projekti, integrirani dani, odvijaju se, ne samo u odgojnoj skupini, već i kao zajedničke aktivnosti – akcije cijele ustanove. Program odgoja za ljudska prava u predškolskoj dobi ostvaruje se i izvan ustanove (kao na primjer, posjeti djece muzejima, posjeti udrugama itd.).

Planiranje situacija učenja iz područja odgoja za ljudska prava treba početi od konkretnih potreba djece s kojom se radi, aktivnosti se trebaju nadovezati na dječje iskustvo. Aktivnosti treba planirati tako da budu dovoljno prilagodljive, da ih se može mijenjati ovisno o reakcijama i interesu djece.

Za uspješnost odgojnog djelovanja u području odgoja za ljudska prava, važno je u radu pridržavati se **temeljnih načela i postupaka**: djetetu treba uvijek pristupati tako da se osjeća prihvaćeno, voljeno i zaštićeno; omogućiti mu da iskaže svoje sposobnosti, da se potvrdi; uvažavati individualne karakteristike i potencijale svakog pojedinog djeteta; naglašavati ono po čemu su ljudi slični, a razlikama treba pristupiti kao bogatstvu života – uočavati ih i prihvaćati; polazište radu moraju biti doživljaji i interesi djece; djetetovo učenje treba temeljiti na iskustvu; polaziti od poznatog prema novom i nepoznatom; poticati svako dijete na aktivno sudjelovanje u rješavanju problema u odgojnoj skupini; omogućiti da dijete probleme sagledava s raznih stajališta, da ima izbor, oprobava vlastita rješenja, vrijednuje osobno djelovanje i preuzima odgovornost; podupirati djetetovu radoznalost i otvorenost za pitanja i probleme; stvarati atmosferu pravednosti, kako u podjeli zaduženja ili discipliniranju, tako i u nagrađivanju; pohvala i pozitivna potkrjepljenja moraju uvijek imati prednost; skladom riječi i djelima odgojitelja važno je davati djetetu jasne upute i postavljati stabilne granice između poželjnog i nepoželjnog ponašanja, iskazano je u *Nacionalnom programu 1991.*

Uloga odgojitelja u poticanju dječjih prava

Biti odgojitelj profesionalna je uloga koja se u cjelini odvija kroz odgojiteljev odnos s djetetom i njegovim roditeljima. O odgojitelju u velikoj mjeri ovisi kvaliteta življenja u ustanovi. Za jačanje potencijala djeteta i razvijanje suradnje, tolerancije, solidarnosti i razumijevanja među djecom i odraslima, odgojitelj mora biti obrazovan u području ljudskih prava, zaštite prava i odgoja za ljudska prava, naglašava se u *Nacionalnom programu (1999., str. 48.)*. Odgojitelj se neprestano treba stručno usavršavati, ali razvijati i kao osoba kroz cjeloživotno učenje.

On nije realizator programa, već kritički, refleksivni istraživač svoje prakse, stvaratelj kurikulumu (Miljak, 1996., str. 58.). Da bi to postao treba razviti sposobnost samouvida ili samoprocjene svoga rada i vrijednosti koje zastupa u svom radu. Valja mu otkriti koju «sliku o djetetu» (implicitnu pedagogiju) provodi u svom radu, jer iz te slike proizlaze akcije (intervencije) upućene djetetu koju ono tako prima, interpretira i sukladno tomu djeluje (odgovara).

Važni su odgojiteljevi kapaciteti za prihvaćanje djetetove osobnosti to jest, s koliko će suosjećanja i razumijevanja odgojitelj pristupiti djetetovu strahu od odvajanja od majke, strahu od nepoznatog te s koliko će osobnog zalaganja graditi s djetetom odnose privrženosti i povjerenja. O odgojiteljevoj osobnosti umnogome ovisi i opće skupno ozračje te njegova spremnost da razumije djetetove potrebe i da ih s ljubaznošću i naklonošću zadovoljava.

Odgojiteljeva znanja i vještine su važniji što je dijete mlađe, odnosno, što je ovisnije o odraslima. Znanja o kvalitetnoj prehrani, o zaštiti djetetova zdravlja, o prepoznavanju simptoma pojedinih bolesti i ponašanju u vrijeme njihova pojavljivanja, o optimalnim uvjetima sna, kretanja i njege, o djetetovim emocionalnim potrebama, osnovna su i prioritetna znanja. Tek ako razumije što djetetu treba da bi bilo zadovoljno, sigurno i prihvaćeno te ima li vještine kojima će to spretno i na vrijeme obaviti, odgojitelj će sebi osloboditi vrijeme za rad na poticanju djetetova razvoja, a djetetu omogućiti stanje u kojem će primati izvanjske poticaje. Važno je da odgojitelj upozna roditelje s ciljevima, zadaćama i sadržajima rada u području učenja o pravima djeteta, da im savjetuje kako da se odnose prema novim iskustvima i porukama koje će dijete iz vrtića donijeti u obitelj. Kao pomagač u igri, učenju i razvoju djeteta, odgovoran je za stvaranje situacija učenja u kojima će dijete optimalno razviti svoje sposobnosti i osjećati se kao dio zajednice. Svojim bi osobnim i profesionalnim primjerom trebao pokazivati da prihvaća dijete i roditelja sa svim njihovim različitostima. Navedene zahtjeve može ostvarivati odgojitelj koji visoko cijeni autonomiju kao vrijednost, koji posjeduje visoku razinu stručne kompetencije, a njegujući osobnost svakoga djeteta, on mijenja i vlastiti stil i strategije odgojno-obrazovnoga rada (Mlinarević, 1999., str. 148.).

Maleš i suradnici (2003., str. 144.), naglašavaju obveze odgojitelja kao što su: poštovanje individualnih potreba djeteta, poštovanje interesa djece, stvaranje pozitivne slike o sebi, pružanje djetetu ispravnog modela ponašanja, osiguravanje stimulativne okoline za djetetovo samoizgrađivanje

putem igre, informiranje djeteta o njegovim pravima, upoznavanje roditelja s pravima djeteta, uvažavanje potreba obitelji, učenje o pravima djeteta, rad na sebi i poticanje samokontrole u odnosu na vlastite potrebe.

U odgojnom radu za poticanje dječjih prava, odgojitelj ima pravo na intervenciju u slučaju da primijeti da su neka od djetetovih prava ugrožena, informaciju od roditelja o djetetu, izražavanje vlastitih potreba, partnerstvo s djetetom, suradnju sa stručnjacima u obrani prava djeteta, stručno usavršavanje u području ljudskih prava i profesionalno napredovanje.

Očekivanja koja se postavljaju pred odgojitelja u poštovanju i zaštiti dječjih prava su prepoznavanje u svakom trenutku potreba djeteta, mogućnost uživljanja u položaj drugoga ili empatiju, znanje o pravima djeteta te obrazovanje u provođenju tih znanja. Ujedno je važno poticanje vedre i vesele atmosfere te težnja biti «savršen» odgajatelj (Maleš i sur, 2003., str. 120.).

Partnerski odnos s roditeljima djece predškolske dobi

Obitelj je prva zajednica u kojoj dijete zadovoljava svoje primarne biološke potrebe, ima prigodu doživjeti ljubav i pripadanje, osjetiti sigurnost, doživjeti da ga se poštuje, da je drugima važno što se s njim zbiva. Članovi obitelji najbolje poznaju dijete, pretpostavlja se da najbolje razumiju što mu treba i da znaju načine na koje će zadovoljiti djetetove potrebe. Problemi jednog od roditelja, ili druge nepovoljne okolnosti života u obitelji, mogu značajno remetiti djetetov rast i razvoj (Maleš i sur., 2003.).

Uspješno odgojno djelovanje u području odgoja za ljudska prava pretpostavlja harmonično djelovanje svih odgojnih čimbenika. Stoga i roditelje treba informirati o koncepciji odgoja za ljudska prava u sustavu predškolskoga odgoja, te im stručno pomoći za njezino provođenje u obiteljskoj sredini.

S tim ciljem potrebni su popularno pisani kraći materijali, predavanja za roditelje, radionice za roditelje, informativni i stručni materijali u kutiću za roditelje, nazočnost i sudjelovanje roditelja u aktivnostima s djecom, stoji u *Nacionalnom programu (1999., str. 55.)*.

Poštovanje i zaštita djetetovih prava može se postići kroz partnerske odnose s roditeljima. Partnerski odnos traži veliko povjerenje, izuzetnu otvorenost i toleranciju, a prije svega objektivnost i sposobnost za razmjenu informacija.

Partnerski stav uključuje pozitivan stav prema sebi i prema roditeljevim namjerama, sposobnostima i osobnosti roditelja.

U partnerskim odnosima, naglašava Milanović (1997.), važna je komunikacija, osim verbalne komunikacije koja se odvija kroz svakodnevne susrete i roditeljske sastanke između roditelja i odgojitelja, komunikacija se može odvijati na različite načine, jedan je od tih načina i «kutić za roditelje».

Problem istraživanja

Oživotvorenje prava djeteta u vrtićkom kontekstu odvija se provođenjem cjelokupnoga odgojno – obrazovnog procesa, posebice kroz

cjelokupno ozračje, to jest, odgojni kontekst u kojem dijete živi; svakodnevne situacije koje osiguravaju osjećaj sigurnosti, predvidivosti, pripadanja i samopoštovanja kod djeteta; planski stvorene situacije za odgoj djece za ljudska prava koje polaze od konkretnih potreba djece. Za oživotvorenje prava u vrtičkom kontekstu posebice je važan kvalitetan odnos na relaciji odgojitelj – dijete – skupina – vrtić – roditelj što i jest problem ovoga istraživanja.

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja jest utvrditi u kojoj mjeri odgojitelji u dječjem vrtiću provode *Nacionalni program za dječja prava*, to jest, poštuju li prava djeteta. Ispitat će se poznavanje temeljnih znanja i svakodnevno djelovanje odgojitelja u području prava djeteta što uključuje i suradnju s roditeljima, mogućnost djece u slobodi izbora aktivnosti materijala, o prilagođenosti prostora vrtića djetetovim potrebama i o temama aktivnosti i projekata vezanih za prava djeteta koje odgojitelji provode.

Instrument i uzorak istraživanja

Instrument istraživanja je anketni upitnik koji sadrži 15 pitanja otvorenog i zatvorenog tipa, a sastavni je dio ovoga rada.

Ispitivanje je provedeno na uzorku od ukupno 20 odgojitelja, od toga 8 u Dječjem vrtiću «Radost» i 12 odgojitelja iz Dječjeg vrtića «Sjenčica» u Osijeku koji rade u svim dobnim odgojnim skupinama. Sve odgojiteljice imaju višu stručnu spremu. Imaju od 1 do 28 godina radnoga staža, nema značajne razlike u njihovima odgovorima tako da ni interpretacija nije išla u tom pravcu.

Rezultati istraživanja

Obradi anketnog upitnika pristupilo se kvalitativnom analizom. zbog dijela pitanja otvorenoga tipa i manjeg broja ispitanih odgojiteljica.

Jesu li odgojiteljice osposobljene za oživotvorenje dječjih prava, bilo je prvo pitanje. Sve anketirane odgojiteljice, iz oba vrtića, pohađale su seminar ili jedan od oblika stručnog usavršavanja (radionice) vezano za prava djeteta. U DV «Sjenčica» organizirane su mnoge aktivnosti na temu prava djeteta, kako na razini svake skupine tako i na razini cijeloga vrtića s roditeljima i odgojiteljicama.

U DV «Radost» nije bilo organiziranih aktivnosti na tu temu, ali su odgojiteljice sudjelovale u drugim osječkim vrtićima na stručnim odgojiteljskim vijećima.

Sve anketirane odgojiteljice smatraju kako prava djeteta proizlaze iz djetetovih potreba.

Informiranje i osposobljavanje roditelja za dječja prava provodi se u radionicama za roditelje u oba vrtića. U Sjenčici je provođenje radionica i aktivnosti u prosjeku od 3 do 4 puta godišnje, dok u DV «Radost» dva puta godišnje, a teme radionica isključivo su vezane za proslavu blagdana, stoji i u pedagoškoj dokumentaciji oba vrtića.

Važnost **prava roditelja u dječjem vrtiću**, važna je za poštovanje prava djeteta. Roditelji imaju pravo sudjelovanja u neposrednom odgojno-obrazovnom radu u odgojnoj skupini njihove djece, ali tu mogućnost rijetko koriste, i to u projektima, u kreativnim radionicama i u vrijeme prigodnih svečanosti i blagdana.

Pravo djeteta na intimu i osamu omogućuje se u kutiću za osamljivanje. Na pitanje postoji li takav prostor u sobi dnevnog boravka, 85% anketiranih odgojiteljica je odgovorilo da takav prostor u sobi dnevnog boravka ne postoji, a navedeni su razlozi: „ Ne postoji, soba je premala.“, „Skupina je brojna i djeci se teško osamiti (33 djece).“; „U ovako brojnoj skupini (33 djece – prisutnost oko 30) djeci se teško osamiti, iako nastojimo izdvojiti takav prostor.“.

15% anketiranih odgojiteljica DV «Radost» navodi da takav prostor postoji, a kao kutić osamljivanja 2 odgojiteljice navode „stolicu za razmišljanje“. Ovakav odgovor upućuje na neshvaćanje značenja ovog kutića tako da ga se stavlja u negativan kontekst (stolica za razmišljanje kao kazna). Samo jedna odgojiteljica navodi da za osamljivanje djeteta služi mala soba koja se nalazi pokraj sobe dnevnog boravka.

Pravo djeteta na izbore u dnevnom odmoru 70 % odgojiteljica odgovara kako djeca spavaju jer se osjećaju umornima, a 30 % njih odgovara kako djeca imaju mogućnost igrati se tihim aktivnostima ukoliko ne osjećaju umor. U starijoj odgojnoj skupini djeca ne moraju spavati, ali moraju tiho ležati u krevetiću i nemaju mogućnost tihe igre, odgovara 35% odgojitelja. Djeca starijih skupina ne moraju spavati, ukoliko ne osjećaju potrebu, odgovori su 65% odgojiteljica. Pri tome treba dodati da sve odgojiteljice iz DV «Sjenčica» daju ovaj odgovor, gdje je praksa da djeca koja nemaju potrebu za snom imaju mogućnost igre u prostoru blagovaonice gdje je nazočna odgojiteljica.

Na pitanje o **pravu djeteta na izbor količine obroka i samoposluživanja** 80 % odgojiteljica omogućuje pravo na izbor količine obroka i dopušta djetetu da se samo posluži, dok 20% odgojiteljica to ne omogućuju. One smatraju kako su djeca mala da bi se sama poslužila, iako poštuju izbor na količinu obroka, to su odgojiteljice mlađih skupina u DV «Radost».

Pravo na igru i učenje omogućuje djetetu brojnost i raznovrsnost interesnih centara unutar soba dnevnog boravka. Na pitanje koji interesni centri postoje u vašoj sobi dnevnog boravka odgojiteljice DV «Sjenčica» navode slijedeće centre: centar građenja, likovni centar, istraživačko – eksperimentalni centar, centar početnog čitanja i pisanja, obiteljski centar, centar za igre vodom i pjeskom.

Odgojiteljice DV «Radost» navode slijedeće interesne centre: likovni centar, centar kuhinje, centar građenja, centar društvenih igara, centar lutaka, centar frizera, centar slikovnica i centar kazališta.

Pravo na slobodno kretanje uz dogovorena pravila omogućuju u svakom trenutku djeci boravak u svim prostorima vrtića uz dogovorena pravila, a odobrava ih 70% anketiranih odgojiteljica. Odgojiteljice u mlađim odgojnim skupinama, njih 30% to ne omogućuju djeci uz obrazloženje da su

djeca sigurnija u svojoj sobi, da nemaju pravila koja su djeci razumljiva i da povremeno svi promijene prostor u vrtiću.

Teme projekata prema anketi 100% odgojitelja provodi prema aktualnim interesima djece, a sudjeluju djeca, odgojitelji, drugi sustručnjaci, roditelji i osobe iz ustanove s kojima dječji vrtić ima suradnju (škola, knjižnica, bolnica itd.).

Pravo djeteta na izbor prijatelja sve anketirane odgojiteljice poštuju i omogućuju djetetu da se u različite aktivnosti uključi kada ono to želi. One potiču dijete na uključivanje u aktivnost, no nikada ne prisiljavaju dijete na sudjelovanje u aktivnostima.

Pravo djeteta za razvijanje samostalnosti i osjećaja uspješnosti kroz dostupnost igračkama i didaktičkim materijalima omogućuju svi anketirani odgojitelji. Oni navode kako su materijali i igračke, uz dogovorena pravila, dostupna djeci. Stari namještaj koji se nalazi u većini osječkih vrtića onemogućuje dostupnost materijalima i igračkama. Oni jesu dostupni djeci, ali ih djeca ne mogu sama uzeti jer su visoko. DV «Sjenčica» ima novi namještaj koji je u potpunosti prilagođen djeci i koji omogućuje veću autonomiju djetetu u interesnim centrima.

Pravo djeteta na donošenje pravila poštuju i uvažavaju svi odgojitelji. Na pitanje sudjeluju li djeca u postavljanju pravila, svi anketirani odgojitelji odgovaraju potvrdno, a dodaju da su i roditelji uključeni u njihovo donošenje.

Uz sva navedena prava djeteta važne su i konkretne teme i aktivnosti koje odgojitelji provode s djecom u odgojno-obrazovnom procesu.

Teme koje se provode u vrtićima a koje su vezane za prava djeteta su sljedeće:

DV «Radost» – „Slika o sebi“, „Moj prijatelj“, „Dijete koje zadaje brigu“, „Rastimo zajedno“, „Potrebe“, „Ja – slika o sebi“, „Ja volim, ti voliš“, „Ja u vrtiću“ i „Ja u obitelji“.

DV «Sjenčica» – Obrada slikovnice „Pravedni medvjedići“, „Rastimo s pravima“, „Ribica srebrica“, „Samoposluživanje – izbor jela“, „Centar modeliranja“, „Izbor materijala i vremena za pojedine aktivnosti“, „Centar ljutnje – pravo na izražavanje emocija bez ugrožavanja druge djece“, „Što sve mogu, želim, znam“, „Moja obitelj i ja“ i „Prijatelji i ja“.

Rezultati ankete daju zaključiti kako odgojitelji znaju koja su prava djeteta i kako bi ih trebalo provoditi, dakle provode *Nacionalni program za dječja prava* poštujući prava djeteta. Istraživanje nije išlo u smjeru proučavanja razloga zbog kojih odgojitelji ne poštuju prava djeteta. Autorica Maleš (2003., str. 155.) navodi kao razloge nepoštovanja prava djeteta: površnost, neznanje, zaokupljenost osobnim problemima i loša iskustva u djetinjstvu, što nije primjer u anketiranim dječjim vrtićima.

Zaključak

Odgojitelj se nalazi pred velikim izazovima kada je u pitanju njegova osobna praksa u kontekstu odgoja za ljudska prava. Treba imati na umu da je svako dijete zrcalo različitog obiteljskog konteksta u kojem se dijete može

poštovati kao osoba, ali isto tako može doživjeti najstrašnija zlostavljanja, što ujedno može kočiti odgojiteljev odgoj djeteta. Za uspješan odgojni učinak važno je da odgojitelj razvije partnerski odnos s roditeljima.

Na osnovi provedene ankete u oba dječja vrtića zaključujemo da odgojitelji znaju što su prava djeteta i imaju svijest o tome kako bi se ta prava oživotvorila u kontekstu vrtića, no problem ponekad predstavljaju i materijalni uvjeti. Poštovati prava djeteta, čovjeka, provoditi odgojnu praksu u tom smjeru znači težiti idealu društva, znači «bolje sutra».

Ova tema zahtjeva i zaslužuje mnogo više pažnje nego što joj se pridaje, kako u odgojnoj praksi, tako i u obrazovanju budućih odgojitelja te promišljanja projekata vezanih za ovu temu na razini dječjih vrtića.

LITERATURA

- Katz, L.G.; Mclellan, D.E., Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije, Zagreb, Educa, 1999.
- Maleš, D.; Milanović, M; Stričević, I., Živjeti i učiti prava, Odgoj za ljudska prava u sustavu predškolskog odgoja, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2003.
- Milanović, M., Pomozimo im rasti, UNICEF i Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske, Zagreb, 1997.
- Miljak, A., Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja, Persona, Velika Gorica, 1996.
- Miljak, A., Zašto su okruženje i ozračje važni u dječjem vrtiću, Dijete Vrtić Obitelj, str. 4. – 5.
- Mlinarević, V., Kompetencija odgojitelja i autonomija djeteta, Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija s međunarodnim sudjelovanjem Interakcija odrasli – dijete i autonomija djeteta, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Visoka učiteljska škola u Osijeku, Sveučilište u Rijeci Visoka učiteljska škola u Rijeci, 2000., str. 143. – 150.
- Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 1999.
- Obiteljski zakon, Narodne novine, Zagreb, 1998., br. 162.
- Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece, Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture, Zagreb, 1991., br. 7.-8.
- Redžep–Borak, Z., Prava djeteta u dječjem vrtiću i njegovo odrastanje u demokratskom okruženju, Babić, N. Irović, S., (ur.), Dijete i djetinjstvo, zbornik radova. Osijek, Visoka učiteljska škola Osijek, 2003., str.321.-326.
- Zakon o predškolskom odgoju, Narodne novine, Zagreb, 1997., br.10.

CHILDREN'S RIGHTS AND THEIR IMPLEMENTATION IN PRESCHOOL EDUCATION

Human rights are part of every individual's life, and their violation is the root of all problems that the modern world faces today: violence, poverty, globalization, environmental issues, economic differences, crime, conflicts, and war.

The issue of children's rights is very controversial today. Mass media provide insight into how and to what extent the children's rights are violated, and the importance of education.

The goal of modern pedagogy is humanistic education that rests on children's rights, finally leading to the democratization of the society. Educators meet with great challenges when they examine their practice in the context of children's rights. Their task is to find the right balance between the requirements made by contemporary pedagogy, children's needs, and their families. For a successful educational effect, it is necessary for educators to strengthen their professional, communicational and social skills, create a positive atmosphere in kindergartens, and build partnership relations with parents.

The analysis of a poll conducted in kindergartens indicates that educators know what children's rights are, and have the awareness of how to implement them.

Key words: children's rights, educational strategies for the development of children's rights, kindergarten atmosphere, role of educators, parents

Primljeno 15. listopada 2005.